

LJUBLJANSKI ZVON

Mesečnik za književnost in prosveto

XLII. letnik

1922

7. številka

M. Murko:

Slovenski jezik v Jugoslaviji.¹

Mnogo nesporazumov in težav prihaja v Jugoslaviji od nepoznavanja stvari in prilik. To bi se moglo dogoditi tudi z vprašanjem slovenskega jezika. Odobravam, da Hrvati in Srbi rabijo izraz slovenački, ker je najbolje, da uvajajo povsod pravilne oblike jugoslovjenski (ekavski seveda jugoslovenski), Južni Slovjeni² in Slovjeni sploh namesto Slaveni ali celo Slavjani. Treba je torej razlike, kakor govorimo in pišemo vsi tudi slovaški, Slovaško, Slovakinja, najsi imajo Čehi in Slovaki izraze slovenský, Slovensko, Slovenka. Ne more pa se govoriti o srbohrvatskem jeziku in slovenskem narečju, kar se dogaja tudi v znanstvenih krogih. Ti pojmi sicer niso vedno enaki. Prve stolice slovanskih jezikov na ruskih univerzah so se ime novale «kafedry slavjanskih narječij» in nemški se je tudi pisalo slavische Mundarten ali Dialekte. Danes to ni več navadno in tako se v znanosti med slovanske jezike šteje tudi slovenski, ki je razvil književnost v vseh panogah (ne samo v pesmi in pripovedki) ter je po težkih bojih postal tudi organ javnega življenja. Ta slovenski književni jezik ima seveda tudi svoja narečja kakor vsak drugi jezik.

Ni dvoma, da je slovenski jezik najbolj soroden srbskohrvatskemu in da se je iz njih, kakor sploh iz narečij vseh južnih Slovanov (torej tudi Bolgarov), mogel ustvariti en jezik, ali vemo, zakaj se to žalibog ni zgodilo in ni moglo zgoditi. Mi moremo

¹ Za «Novo Evropo» v Zagrebu sem na prošnjo dr. Milana Čurčina napisal srbohrvatski članek «Slovenački jezik i književnost» ter ga čital v «Jugoslovenskem kolu» v Pragi. Na željo več praških Slovencev ga objavljam tudi slovensko, ker se mi samemu zdi potrebno, da se razbistrijo neki pojmi tudi v domovini. (Op. pis.)

² Najbolje bi bilo tudi pri nas uvajati: jugoslovenski, jugoslovenstvo. (Op. pis.)

biti prav zadovoljni, da imajo zares vsi Hrvati in Srbi en književni jezik, kar je delo stoletij, ne samo zagrebških Ilirccev in Vuka Karadžića, kakor se večkrat površno pravi. Tu se pa vsiljuje vprašanje: zakaj ne bi mogli Slovenci iti za primerom hrvatskih čakavcev in kajkavcev? Kajkavsko narečje na Hrvatskem je vendar skoro identično s slovenskim jezikom, posebno z njegovimi vzhodnimi narečji. Zagrebški Ilirci so tako združitev pričakovali in razen Stanka Vraza so se našli tudi drugi Slovenci, ki so se pridružili Ilircem, ali to so bili samo poizkusi, ki niso imeli uspeha in ga tudi niso mogli imeti, ker so Slovenci, že sami razcepljeni po raznih deželah, bili politično in kulturno popolnoma ločeni od Hrvatov in Srbov ter v svoji sredini niso imeli nobenih štokavcev, od katerih bi se bili mogli naučiti novega književnega jezika. To je storil edini St. Vraz, ki se je tudi preselil v Zagreb, ko ni mogel svoje vzhodnoštajerske slovenščine povzdigniti na literarni prestol proti književnemu jeziku, ki so ga ustvarjali Kranjci od 16. stoletja. Vendar se tudi sam Vraz, ki je spaval z Vukovimi narodnimi pesmimi pod zglavnikom, nikoli ni naučil popolnoma štokavski ter je tragičen primer pesnika, ki se ni mogel popolnoma razviti, ker ni v mlajših ni v starših letih ni imel svojega prirojenega književnega jezika.

Prešeren Krivo je torej, ako se večkrat trdi, da bi tudi Slovenci pisali danes srbskohrvatski jezik, ako bi bil «pobjedio» (zmagal) St. Vraz, a ne Prešeren. Prešeren ni nikogar premagal, ostal je samo v svoji sredini, pel je večino svojih divnih pesmi in povzdignil slovensko umetno poezijo v almanahu «Kranjska Čbelica» (1830.—1833.) takoj na evropsko višino pred Gajevimi «Novinami» in «Danico». Vraz se je mogel od Prešerna samo učiti in se je tudi res mnogo naučil. Na drugi strani pa je imel tudi ilirizem velik vpliv na razvitek slovenskega književnega jezika in književnosti, tako da je «zmagal» tudi Vraz, kolikor je bilo to takrat mogoče.

Dobro. Historične in politične razmere, posebno po dualizmu, so Slovence ovirale, da se niti književno niso mogli združiti s Hrvati in Srbi, ali zakaj to ne bi šlo v svobodni Jugoslaviji? Žalibog zopet ne, ker so razmere v nekem oziru danes še slabše. Prej so skoro vsi Slovenci živeli vsaj v eni državi, ali danes je velik in najboljši del pod Italijo, lepo število pa pod Avstrijo, ker ljudstvo na Koroškem še ni bilo dosti prosvetljeno ter se je med njim baš najbolj s tem agitiralo, naj ne gre v Srbijo in naj se ne posrbi. Z ozirom na Slovence zunaj naše države ne more torej biti ni govora, da bi se opustil ali opuščal slovenski književni

jezik, ker bi se s tem slabili zamejni Slovenci in bi se dajalo našim neprijateljem v roke, najmočnejše orožje proti naši državi.

To so takoj občutili italijanski Slovenci in njihov vodja, dr. Josip Wilfan, je v «Slovenskem Pravniku» leta 1921. (št. 1—4, str. 39—40) napisal članek «Jezikovno pravo v ustavi», kjer zahteva za slovenski teritorij popolno ravnopravnost slovenskega jezika ter naglašava, da v ustavi ni zajamčena, ker bo «tako zvani srbsko-hrvaškislovenski državni jezik» v teoriji, v praksi samo srbsko-hrvaški jezik. Moram priznati, da so tudi meni prihajale take misli, posebno ko sem videl, kako se važna načelna vprašanja rešujejo s stališča politične taktike in tajne diplomacije. Vendar sem ostal miren, ker popolnoma enako govori tudi ustava češko-slovaške republike o uradnem (oficijalnem) «československem» jeziku, a temu odgovarja tudi praksa.

Sploh je način, kako so Čehi in Slovaki rešili svoje jezično vprašanje, velike važnosti in more služiti za primer tudi drugim Slovanom kakor Rusom in Ukrajincem ter Poljakom in Ukrajincem. Pri tem je treba vedeti, da so Slovaki pisali stoletja češki in da govore narečja, ki so mnogo bližja češkemu jeziku nego slovenski jezik srbskohrvatskemu. Za najbolji dokaz navajam, da Miklošič, ki ima v svojih gramatičnih in drugih spisih «srbski in hrvatski jezik» ter posebni «maloruski jezik», govori vedno samo o «češkem jeziku». Šele na koncu 18. stoletja so začeli katoliški Slovaki uvajati svoje narečje v književnost, protestanti pa šele v štiridesetih letih preteklega stoletja (v cerkvi pa se deloma še danes moli in poje češki). Zakaj, to je jako zamotano in poučno vprašanje, ali največ so vplivali politični vzroki. Najboljši dokaz so Slovaki na jugovzhodni Moravi, ki so kulturno ostali Čehi. Danes je položaj tak, da tudi oni Slovaki bivše Ogrske, ki stoje popolnoma na stališču državnega in narodnega edinstva, zahtevajo za Slovaško («Slovensko») kulturno avtonomijo, češki uradniki, profesorji in učitelji se morajo učiti slovaške oblike (to je glavno) in izraze, uradovati in poučevati slovaški, če tudi ni bilo nikakšnih šolskih knjig ter je praško ministrstvo šolstva in narodne prosvete moralo začeti izdavanje šolskih knjig z abecednikom. Nekaj časa je bil minister narodne obrane dr. Markovič, ki je svoj prvi proglas na celo armado izdal — slovaški. Sedaj se pripravlja zakon, po katerem bo avtentični tekst zakonov češki ali slovaški, kakor je bil predložen v državnem zboru. Ni treba, da je vse v Jugoslaviji enako, ali na vsak način kaže od Masaryka in njegovih sodelavcev se učiti tudi tega, kako se v pravem demokratskem duhu rešujejo jezična in plemenska

x
vprašanja. Naj ne bo pri nas lažnih masarykovcev tudi na tem polju! Tudi to ne bi smelo biti, da neki hrvatski časniki iz strankarskih ozirov krivo pišejo o slovaških razmerah ter črpajo svojo modrost še danes iz «Pester Lloyd».

Ni prvokrat, da naglašam, kako bi bilo treba proučiti tudi razmere med Švedi, Norvežani, Danci in Islandci, ki uvajajo vedno bolj svoja narečja v književnost, ali čitajo tudi knjige svojih najbližnjih sorodnikov. Tudi v tem oziru so obveljale besede Prešernove, ne pa Vrazove.

žerin Treba je tudi vprašati, kaj Slovenci sami mislijo o bodočnosti svojega jezika. L. 1913. je priredil dr. Bogumil Vošnjak, sedanji poslanik naše kraljevine v Pragi, v «Vedi» anketo «o jugoslovanskem vprašanju», pri tedanjih razmerah glavno o razmerju med Slovenci in Hrvati. Ne more se reči, da stojé vsi odgovori 32 učenjakov, pisateljev, umetnikov in javnih delavcev na posebni višini; našli so se n. pr. še Hrvati in Slovenci, ki so mislili, da ovira približanje — Vukov fonetični pravopis. Za popolnoma nepotreben je proglasil «slovenski jezik (dijalekt)» Franjo Supilo ter je našel «u zadnjem upravo ostentativnom isticanju slovenskoga dijalekta samo pogibelj za potpuno narodno jedinstvo Hrvata, Srba i Slovenaca». Vseučilišni profesorji Josip Šilović, Ladislav Polić in docent Bogumil Vošnjak, smatrajoči Slovence, Hrvate in Srbe «za jednu etničku i jezičnu skupinu», so prišli do sklepa (Veda III. 312): «Slovenski jezik, koji se lijepo razvio tijekom druge polovice prošloga vijeka i stvorio svoju literaturu, mora uz južnoslavensko kulturno jedinstvo ostati sačuvan u strukama, u kojima je njegova eksistencija posve opravdana. Lijepa će se književnost i u napredak služiti slovenskim jezikom. Slovenski će jezik ostati i jezik javnog života, službeni jezik u kraljevinama i zemljama, zastupanim na carévinskom vijeću. Saobračaj sa narodom ne može se vršiti inače nego slovenskim jezikom. Lijepa književnost, novine i pučka literatura štatpat će se i nadalje u slovenskom jeziku.» Za to so potrebne «funkcije narodnog saveza, jedinstvo na polju znanosti i jedinstvo trgovačkoprometnog jezika». Temu gibanju naj pomagajo: «Zajednički znanstveni jezik, zajednički stručni časopisi i zajednički rad Akademije» (t. j. zagrebske). Ali tudi od tega je B. Vošnjak v svojih «Študijah k problemu jugoslovanske narodne misli» (Veda IV. 1. 1914.) nekoliko popustil, kajti zagovarjajoč centralizacijo v znanosti, vendar piše (str. 218): «Da se bo vporabljala v našem jednotnem znanstvenem slovstvu še slovenščina, je gotova stvar. Glavna dolžnost je za slovenskega

znanstvenika, da smatra vse dežele, kjer bivajo Južni Slovani, za svoje znanstveno področje, da natančno zasleduje vse pojave in je informiran o vseh smeréh. Ta jedinstvenost je mogoča, ne da bi se pisalo samo v hrvaškem in srbskem jeziku.»

Prof. Fr. Ilešič, ki se je mogel pred vojno smatrati za največjega zagovornika pretapljanja Slovencev v Srbohrvate, vendar pravi (Veda III., 166): «Ni želeti, da Slovenci sedaj hipoma in za vse kulturno javno življenje opuste svoj jezik.» Treba je širiti znanje srbskohrvaškega jezika ter pisati «čisto znanstvene stvari» srbskohrvaški. Ile

Še bolj priporočajo, naj se zblížujemo polagoma in previdno, drugi zagovorniki. Zanimivo je, da je socialni demokrat dr. H. Tuma s socijološkega stališča zastopal jezično in narodno avtonomijo. Pripovednik dr. Ivo Šorli je smatral na podlagi svojih opazovanj, pač največ v Istri, vsako «hrvatarenje» za škodljivo, dokler se Slovenci ne odločijo za poslednjo konsekvenco, da opuste popolnoma svoj književni jezik, kajti «kot Slovence» Kranjce se noben inteligenen Hrvat za nas ne zanima in nima tudi nobeden simpatij za nas. Večjega preziranja naše kulture nisem našel niti v srcu Nemca ali Italijana, in kar je na vrhu tega omalovaževanja, je — fraza» (Veda III., 99). Treba je pomniti tudi ta glas, ker marsikaj pojasnjuje, posebno tudi to, da se i neki Slovenci preveč ponašajo s svojo kulturo ter gledajo čez rame Hrvate in Srbe. X. 12

Med staršimi pisatelji je zanimiv pojav Janez Trdina, ki je služil v Bachovi dobi na Reki in kot ognjevit Jugosloven moral zapustiti svojo službo; živel je dalje v svoji [dolenjski] domovini in postal eden izmed najboljših slovenskih prozajikov. Trd

Med najnovejšimi pisatelji je treba omeniti Ivana Cankarja. Ko sta zagrebška in beogradska akademija s pomočjo Slovenske Matice pripravljali južnoslovensko enciklopedijo, je dobil tudi Cankar povabilo, naj napiše svoj životopis. Napisal ga je, ali ne za Slovensko Matico, ampak najprej za podlistek «Slovenskega Naroda» ter ga je začel takole (Moje življenje, v Ljubljani 1920): «Nedavno je ‚Slovenska Matica‘ razpošiljala po naših krajih formular, na katerega naj bi ljudje napisali poglobitve zanimivosti iz svojega življenja in nehanja. Tudi jaz sem dobil tak formular, pa nisem vedel, kaj bi z njim. Besedilo je namreč hrvaško, moj občevalni jezik pa je doma edinole slovenski. Državni uradi so se naučili slovenščine, morda se je bo sčasoma tudi ‚Slovenska Matica‘. Še hujše pa je bilo, da so vprašanja na tisti poli razodevala za svojega očeta c. kr. profesorja, ki deli človeško delo v Cank

perijode' (,Schildern sie mir die zweite Periode Schillers!'), človeško življenje pa v rubrike sub a), b) in c). Iz teh in takih razlogov sem izročil formular dekli, da podkuri z njim.»

Vsekako je Cankar storil krivico našim kulturnim zavodom, kajti mogel je prav lepo odgovoriti na hrvaška vprašanja, ali takšen je bil oni Cankar, ki je bil med svetovno vojno interniran za svoje jugoslovensko mišljenje in napisal v največjem trpljenju najlepše delo jugoslovenske vojne književnosti (Podobe iz sanj).

Po zedinjenju se v književnosti ni mnogo izpremenilo. Razširilo se je najbolj število časnikov, ki izhajajo vsi v slovenskem jeziku. Za srbskohrvatski jezik se je moglo storiti mnogo v znanosti, ako bi bilo ostalo pri namenu, naj se ne odpre takoj univerza v Ljubljani, ampak naj se slovenski profesorji in docenti zberejo na zagrebškem vseučilišču in naj polagoma pripravljajo ljubljansko. Ni tukaj časa in mesta razpravljati, zakaj ni došlo do tega. Danes se predavajo v Ljubljani bogoslovske, pravniške, prirodopisne, historičnofilološke, tehnične in deloma medicinske znanosti slovenski in vsak učenjak najrajši tudi največ piše v jeziku, v katerem predava. Stavba slovenske kulture je torej do strehe dozidana, četudi ni popolnoma izzidana. Ustanovilo se je tudi «Znanstveno društvo za humanistične vede v Ljubljani». Ko je beogradski «Novi Život» obrnil «pažnju svih političkih i kulturnih radnika» na tako nevarno početje, je dokončal «Ljubljanski zvon» (1921., str. 638—640) kratek odgovor z «zlatimi» besedami: «Čuvaj svoje i ne diraj u tuđe!» Ustanovitelji društva pa so se mogli že sklicevati na govor Jovana M. Žujovića, predsednika srbske kraljevske akademije, ki je v prvi slavnostni seji po vojni izrazil željo, da se poleg obeh središč za višjo znanost, v Beogradu in Zagrebu, «što skorije otvori slično i u Ljubljani, i da sva tri stupe u najprisnije zadrugarske veze, koje će takodjer ujamčavati naše narodno i državno jedinstvo». Tem besedam se morem samo pridružiti, kajti znanstvenih središč, v katerih se resnobno dela, ne more biti nikoli dovolj. Tako imajo tudi Poljaki že sedaj poleg svoje krakovske akademije, ki prekrasno deluje, Towarzystwo naukowe v Varšavi, Lvovu, Poznaniu in Torunju.

Po vsem tem ni nobenega upanja, da bi se mogla raba slovenskega jezika v doglednem času zmanjšati ali da bi ga bilo popolnoma konec. To bi se moglo doseči samo tako, da se srbskohrvatski jezik uvede izključno v vse šole, urade in cerkev. Ali kdo hoče na to misliti in kdo more to izvesti! Mislim, da za to nimajo volje in moči niti ljudje, ki še živijo v romantičnih pojmih velikosrbstva ali hrvatskega «steklišva» (njemu so bili Slovenci

«planinski Hrvati»), ki bi hoteli kopirati lažni nemški liberalizem in madžarski imperijalizem, niti oni, ki vidijo napredek v pohlepem materijalizmu in grobi sili. Priznavam, da bi jaz ³⁹² tudi kot slavist imel rajši čim manj slovanskih jezikov in da bi bil za svojo osebo srečen, ako bi imeli vsaj v Jugoslaviji samo en književni jezik; drage volje bi tudi deloval za tako jedinstvo, kakor sem se vedno boril za književno jedinstvo Hrvatov in Srbov, ali kot znanstvenik moram iz dejstev preteklosti in sedanjosti slovenskega jezika delati resnične sklepe in se ne morem pregrešiti proti pojmom prave demokracije.

Treba se je ozreti na vprašanje, jeli slovenski «separatizem» tako velika nesreča, kakor se misli in govori. Ne, mnogo večja nesreča bi bila, ako bi bil «zmagal» St. Vraz ter Slovenci ne bi bili dali jugoslovenskemu edinstvu Prešerna, Levstika, Jurčiča, Stritarja, Gregorčiča, Kersnika, Tavčarja, Aškerca, Župančiča, Ivana Cankarja in drugih pisateljev in ne bi tudi v bodočnosti razvijali vseh moči svojega nadarjenega ljudstva. Proc

Razume se, da se morajo v bodočnosti Hrvati in Srbi seznanjati s slovensko književnostjo, Slovenci pa še bolj s hrvatsko in srbsko. Slovenska pesem, narodna in umetna, se vendar že rada poje v celi državi, zakaj ne bi bila pristopna tudi tiskana pesem in pripovedka? Kdor ima dobre volje, lahko odkrije z malim trudom mnogo lepote v neznanem mu, ali vendar tako sličnem svetu. Po smrti Ivana Cankarja, ki je bil tudi mnogim Slovencem težko razumljiv, je napisal Niko Bartulović v «Književnem Jugu» najboljši nekrolog z analizo in karakteristiko pesnikovega delovanja. Pri Isidori Sekuličevi pa sem opazoval, kako se je naučila slovenski, kolikor je treba, ko je predelala Prijateljevo knjigo o ruskem realizmu. Neki hrvatski in srbski pisatelji so tudi že opazili, da ima slovenski jezik svoje posebne lepote, n. pr. naglas na poslednjem zlogu, tako da se lahko delajo dovršeni jambični in anapestični verzi ter močne moške rime in asonance. Kdor se hoče o tem prepričati, naj prečita samo Prešernove pesmi «Kam» in «Pevcu». A kolikokrat sem slišal od ruskih filologov, kako jim ugaja slovenski jezik zaradi istih in drugih posebnosti. N. P. Proc

Že St. Vraz se je bal, da slovenski pisatelj ne bo mogel živeti od svojega dela. Sicer je že tudi to mogoče, kakor smo videli pri Ivanu Cankarju, ali vprašajmo se, je li prava sreča za književnost, ako je pisatelju njegov poklic obrt. Od same žurnalistike pa se more tudi pri Slovencih lepo živeti. Slovenske knjige tudi niso bolj drage nego srbskohrvatske, pač pa nasprotno. Znanstveni

spisi imajo povsod omejeno število čitateljev in ne morejo izhajati brez državnih in drugih podpor. Mnogo je odvisno tudi od stroke. Ne more biti znanstvenega jezika z večjim področjem nego je nemški, ali tudi za Nemca je bolje, da piše o nekih predmetih, n. pr. orijentalistiki, angleški ali francoski. Pri «Vedini» anketi je tožil prof. Fr. Ilešič, da leže znanstvene knjige Slovenske Matice nerazrezane pri članih. Res, ali kriva je bolj Slovenska Matica, ker ni že davno razdelila znanstvenega dela od popularnega in beletrističnega. A kar se tiče učnih knjig, ki jih bodo pisali naši univerzitetni profesorji, morejo biti Hrvat in Srbi vsaj toliko razumljive, kolikor so mu danes nemške, francoske in češke, iz katerih se navadno uči z večjo muko. Glavno je, da bodo dobre.

Mat
Moramo torej računati z dvema književnima jezikoma v Jugoslaviji, ali storiti vse, da se to zlo čim bolj pomanjša in ublaži. 391
 Kakor v mnogih vprašanjih, iščimo tudi tukaj zdravila in tolažbe v jugoslovenstvu. Ako smo ena država in eden narod v višjem pomenu te besede, moramo enako ljubiti ali vsaj spoštovati vse naše, kar je lepo in dobro, in zato je treba najprej vse poznati. Prvo nalogo imajo vse šole od ljudske do univerze. Čitanke morajo podajati sliko cele države, buditi smisel za kulturo vseh krajev. Že rano se morajo Slovenci seznanjati s srbskohrvatskim jezikom, ali naj se ga jih ne uči kakor kakega tujega, posebno ~~ne~~ kakor latinskega ali grškega. Jaz sem še danes hvaležen svojemu profesorju slovenskega jezika — bil je matematik in fizik — ki nam je že v drugem gimnazijskem razredu čital Vukove narodne pesmi.

prof. arj. Pesnik. Somo fupae
 Hrvati in Srbi se morajo vsaj v srednji šoli itak seznanjati s svojimi narečji, s čakavskimi in kajkavskimi narodnimi pesmimi in pisatelji; torej je popolnoma naravno in lahko, da se smisel za kajkavsko narečje razširi še na slovenski jezik. Mnogo more pri tem pomagati stari cerkvenoslovenski jezik, ker temeljni pojmi o polglasniku, jat, nosnikih itd. so jako porabni pri razlaganju zgodovine naših jezikov in njihovih narečij. Zaradi tega se naj staroslovenščina uči dalje v srednjih šolah ali zopet uvede; o tem niti ne govorim, da je potrebna za srednjeveško književnost, ki je vendar sestavni del srbskohrvatske kulturne zgodovine. ~~Seveda~~ se tudi staroslovenski jezik ne sme učiti kakor kak klasični, iz stare književnosti pa se zbira samo ono, kar ima kulturno vrednost. Razume se, da je za vse to treba v vsej državi jako dobrih učiteljev srbskohrvatskega in slovenskega učnega jezika, katere nam mora ustvariti naša slavistika. Tu se ne sme čakati,

da pride nov naraščaj z naših in drugih slovanskih univerz, ampak treba je prirejati tudi kurze za sedanje učitelje srbskohrvatskega in slovenskega jezika, da popolnijo svoje znanje v tem oziru.

Vsi visokošolci, ne samo slavisti, naj ne sedé ves čas v enem mestu, vsaj en semester naj gredó v vsako naših glavnih mest. Tudi profesorje kaže zamenjavati ali vsaj klicati na predavanja, kakor se to dela v drugih državah in se pripravlja tudi pri Čehih in Poljaki. Sploh mora tekmovanje med našimi univerzami roditi dober sad; vzajemna kontrola in stvarna kritika znanstvenega dela bo dvigala njihov nivo ter posebno ovirala, da ne pridejo na vseučiliške stolice samo «domači sinovi» ali protežiranci različnih klik, kakršnih je povsod na svetu.

Domača slavistika mora še sploh mnogo delati za šolo in življenje. Za široke kroge je treba kratkih gramatičnih pregledov, v katerih se Slovincem točno opisujejo in dobro razlagajo bistvene razlike srbskohrvatskega jezika, za Hrvate in Srbe pa knjig, ki jih enako uvajajo v slovenski jezik. Posebno važni so diferencialni slovarji, v katerih se zbirajo in razlagajo besede, ki so popolnoma različne ali pa se enako glasé, imajo pa drug in sem ter tja prav neugoden pomen. Potrebne so tudi čitanke, v katerih se Slovincem kratko opisujejo dežele in mesta, zgodovina, književnost, življenje in navade Hrvatov in Srbov in narobe (pr. Smetánkovo češko čitanko v Goeschenovi zbirki). Strašno naivni članki in potopisi v časnikih in časopisih pričajo, kako malo se še poznavamo. Dalje je treba izdajati vzorna dela hrvatskih in srbskih pisateljev z dobrimi uvodi in razlagami in podobno slovenskih za Srbe in Hrvate.

Naj bodo strokovnjaški listi skupni in naj piše v njih vsak po svojem, je stara in upravičena želja. To velja tudi za terminologijo, ki naj bo kolikor mogoče skupna. Na to se mora posebno paziti pri novih zakonih in novih znanstvenih delih; staro terminologijo pa naj sistematično in razumno revidirajo strokovnjaki, filologi in pisatelji (ne samo filologi ali strokovnjaki!). Seveda morajo najprej sami Hrvati in Srbi izenačiti svoj jezik v raznih strokah, posebno pravniški, in ne smejo misliti, da je vse dobro, kar so stvorili srbski zakonodavci že v prvi polovici 19. stoletja, ko se še v Srbiji niti ni pisalo v čistem narodnem jeziku, ali kar so prevedli in skovali hrvatski pravniki. Tudi pri Slovincih je dobrih domačih izrazov in neologizmov, ki zaslužijo, da se občno sprejmejo, kar mi je še lani omenil pokojni profesor Tihomir Ostojić. V interesu samih oblasti se je treba tudi izogibati izrazom, ki imajo v raznih krajih popolnoma drug pomen. Kakor

Zagorec more tudi Slovenec zahtevati, naj ga ne sodijo po «kri-
vičnem» (kazenskem!), ampak po «pravičnem» zakonu. In kaj
more biti za Slovenca hujšega nego «nadležni» (beseda je v srb-
ščini še nepotreben rusizem!) urad! Najlepši primer za definicijo
ironije. (Glej tudi «počasni adjutant» i. dr.)

Kar se tiče nalog književnosti in gledališča, ni treba tukaj po-
sebe govoriti. Poudaril bi samo, da morajo posebno časopisi in
revije mnogo več paziti na važnejše kulturne pojave v celem na-
rodu. Treba je tudi povsod poleg dobrih časnikov bolj širiti še
časopise in knjige. V slovenskih kavarnah se more n. pr. še najti
vse nemške ilustrirane in beletristične liste kakor do vojne, zastonj
pa tam iščeš hrvatske in srbske. Naše knjigarne, ki sploh niso
dovolj organizirane, ne vršijo svojih dolžnosti. Tega niti ne vpra-
šam, koliko se nahaja slovenskih knjig v Zagrebu, da o Beogradu
niti ne govorim, in zakaj so tam bolj drage nego v Ljubljani.

Mnogo ustvari življenje samo, posebno uradno, parlamentarno,
trgovsko in vojaško. Jaz bi predlagal, naj se zmirom več urad-
nikov, posebno mlajših in neoženjenih, seveda tudi najboljših,
pošilja na krajši čas iz Slovenije v Beograd, beograjskih in drugih
pa v Slovenijo. Za Slovence bo dobro, ako se seznanijo s centralno
upravo in s tamošnjimi nazori, da se tudi otresejo nepotrebne
formalizma in pedantnosti, Srbom pa ne bo škodilo, ako vidijo
bolj napredno upravo tudi na mestu ter se prepričajo, da so n. pr.
dobre registrature, arhivi in knjižnice v ministrstvih in druge
«švapske bespolice» vendar potrebne in koristne. Srbski in hrvatski
profesorji, uradniki in vojaki pa naj ne bodo nesrečni, ako morajo
njihovi otroci hoditi v slovenske šole, ker ravno tem potom se
odgajajo najboljše moči za centralne in druge urade, ki imajo
delo s Slovenci, toliko moči pa ima vendar vsaka rodbina, da se
otrok nauči dobro tudi njenega jezika.

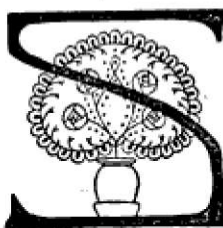
Slovenci sami se zavedajo, da so razmerno majhen del cele
države in naroda, oni računijo z državnimi potrebami ter so pri-
pravljene na neke žrtve. Takoj na početku svojega parlamentar-
nega delovanja v Belgradu so slovenski poslanci izjavili, da za-
pisnika ni treba čitati tudi slovenski, uradniki so se navadili ciri-
lice, dasi to mnogim ni bilo lahko, posebno ako je slabo pisana,
v ljudstvu se ni nikdo branil cirilskih napisov na železnicah, v
mešanem društvu Slovenci radi «hrvatarijo», sem ter tja več nego
je treba, kajti mislim, da je tudi Hrvat in Srbu bolj prijetno
slišati čisti, pravilni slovenski jezik nego da Slovenec lomi nje-
govega. Da se lahko razumemo, se vidi povsod, kjer se shajajo
Slovenci, Srbi in Hrvati. Seveda je treba malo vaje in dobre volje.

Tudi tukaj dela čas svoje delo. Ne ovirajmo prirodnega razvoja, ljubimo in spoštujmo se vzajemno, ne stvarjajmo nikakšnega slovenskega vprašanja, tudi ne s tem, da leže slovenski akti v uradih dalje, nego je to žalibog itak navada! Samo tako more v bodočih pokolenjih izginiti tudi slovenski književni jezik, kar pa bodi njihova skrb.

*stavek, ki je posršen enega letnika. Saj žal letnik 1922 ni kdaj več ko
Zalobni list oča podobnega
(Konec.)*

Juš Kozak:

Tehnica.

am! V pretrganem sopenju se krha onemogla jeza. Pod stropom umira dvoje bledih žarnic. — Zunaj se je zgostila tema, da bi se je človek lahko oprijemal. Skozi zastrte zavese sili v sobo, kjer begajo blodne oči pod oroselim čelom pred žgočimi slikami. — Altar vriskajočega zlata leži v razvalinah. Poleg njega stoji on, osameli svečenik samopašja in pogoltnosti. Krčevito love prsti izmuzle cekine, pa se zavedajo, da grebejo le med penami lastnih sanj.

Gleda in gleda bežeče malikovalce svoje osebe. Kako jadrno ga zapuščajo!

V Škrinjarjevo in Kolarjevo naročje jih goni smrad njegovega pogina in onadva se škodoželjno hahljata. Razkoračena in napihnjena od prešernosti, odpuščata grehe prejšnjega izdajstva. On pa plačuje za njih botanje.

Od zadej ga nekdo davi, da mu vro mravljinici po životu, pa se ne upa ozreti. Predobro čuti mrzle roke, naštevajoče mu grehe, za katere ni poslednjega kesanja. Ogoljufani za skorjo kruha, stoje neizprosno med njim in bogom.

«O, poznam te, skovir, ki si noč in dan skovikal krog moje hiše, da si zdramil svojo golazen! Procesije z Onega sveta, praviš, da si speljal na svet.»

Skrivil je svoj vrat od jeze in strahu, kajti zapekli so ga inženirjevi pogledi na tilniku.

Skozi množico se rine čevljarček, žrtev njegovega očeta. Prvi bi se rad oprijel izprožene Brajdine roke.

«Hišico ti ponujam, za katero te je moj oče ogoljufal, slišiš, čevljarček!»

Toda že odgovarjajo zanj brezštevilni: «Če palačo, ni odvezel!»

Med razvalinami se valja ponorela ženska, objemajoča z levico dvoje otrok, z desnico pa zbira Janezove kosti. Razum ne uglaadi več njene pesmi.